

Nr 327.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrade pensionsbestämmelser för lärarpersonal vid folkhögskolor och vissa lantbruksundervisningsanstalter; given Stockholms slott den 8 maj 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

K. G. Ewerlöf.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 maj 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för ecklesiastik- och jordbruksdepartementen anför statsrådet Ewerlöf:

Enligt beslut denna dag av Kungl. Maj:t skola till riksdagen avlåtas propositioner angående lönerreglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna och vid vissa lantbruksundervisningsanstalter. I samband därmed uttalas, att förslag till pensionsreglering för ifrågavarande lärarkategorier anmälas i annat sammanhang. Jag anhåller nu att få underställa dessa frågor Kungl. Maj:ts prövning.

Innan jag går närmare in på de föreliggande frågorna, vill jag något uppehålla mig vid spørsmålet, vilken omfattning en pensionsreglering för berörda lärarkategorier för närvarande bör erhålla. Härvid må till en början uppmärksammas, att lärarna vid såväl folkhögskolorna som vid lantbruksundervisningsanstalterna äro inordnade under reglementet för statens pensionsanstalt ehuru under olika kapitel och med i skilda hänseenden väsentligt olika bestämmelser. Enligt nu föreliggande förslag till reglering av pensionsförhållandena för berörda lärare, som i det följande komma att närmare behandlas, förutsättes, att befattningshavarna jämväl i fortsättningen skola vara inordnade under olika kapitel i pensionsanstaltens reglemente och att sålunda pensionsvillkoren alltjämt komma att förete betydande skiljaktigheter. En fullt rationell pensionsreglering för ifrågavarande lärarkategorier borde i första hand åsyfta att i närmare anslutning till gällande pensionsföreskrifter för lärare vid andra läroanstalter åstadkomma i möjligaste mån enhetliga bestämmelser, vilket skulle kräva en ingående överarbetning av de framlagda förslagen. Emellertid tala vissa skäl mot att för närvarande vidtaga mera omfattande principiella ändringar i pensionsanstaltens reglemente.

I berörda hänseende får jag erinra om att frågan om gränsdragningen för pensionsanstaltens verksamhetsområde inom en nära framtid torde komma att göras till föremål för en närmare undersökning. Sålunda ha enligt av Kungl. Maj:t den 17 juni 1938 givet bemyndigande tillkallats särskilda sakkunniga för utredning av statens pensionsanstalts fondställning m. m. I enlighet med vad i bilaga 16 till propositionen nr 79/1939 U förordats, förklarade chefen för finansdepartementet den 30 december 1939, att med slutförandet av ifrågavarande utredning skulle tillsvidare anstå. Genom beslut den 27 februari 1942 har Kungl. Maj:t emellertid förordnat, att de sakkunniga skola återupptaga sitt arbete i enlighet med tidigare lämnade direktiv.

Ehuru den förenämnda utredningen åsyftar en undersökning rörande anstaltens fondställning, är enligt vad som framgår av utredningsdirektiven avsikten att med utgångspunkt från resultatet av utredningen till övervägande upptaga frågan om gränsdragningen för anstaltens verksamhetsområde samt om själva pensionsverksamhetens utformning.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter synes det angeläget att icke för närvarande genomföra sådana ändringar i reglementet för statens pensionsanstalt, som kunna föregripa den mera omfattande undersökningen rörande anstaltens verksamhet. Jag anser mig fördenskull böra förordna, att pensionsregleringen för nu ifrågavarande lärare erhåller provisorisk karaktär i avvaktan på den förenämnda utredningen och i huvudsak inskränkes till sådana åtgärder, som kunna anses mera omedelbart påkallade av de samtidigt framlagda förslagen till lönereglering för samma personal.

I. Folkhögskolorna.

A. Inledning.

Såsom framgår av förenämnda proposition om lönereglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna anbefalldes Kungl. Maj:ten den 16 maj 1941 skolöverstyrelsen att inkomma med förslag till dylik lönereglering, lämpat efter de vid folkhögskolor rådande arbetsförhållandena och så avvägt, att det kunde genomföras i nuvarande statsfinansiella läge. Med skrivelse den 20 januari 1942 har *skolöverstyrelsen* överlämnat utredning i ämnet, vilken jämväl innefattar förslag till pensionsreglering för ifrågavarande lärare. Över skolöverstyrelsens förslag, i vad avser pensionsregleringen, ha yttranden avgivits av *statskontoret*, *statens pensionsanstalt*, *styrelsen för svenska landstingsförbundet* och *styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening*. Därvid har *statskontoret* allenast i fråga om pensionsavgifter för extra ordinarie lärare framställt anmärkning mot skolöverstyrelsens förslag, under det att *styrelsen för svenska landstingsförbundet* lämnat detsamma helt utan erinran.

Folkhögskolornas lärarpersonal är för närvarande inordnad under bestämmelserna i kap. IV i reglementet för statens pensionsanstalt. För föreståndare samt fast anställda, extra ordinarie och vikarierande ämneslärare är anslutningen till pensionsanstalten obligatorisk, under det att för lärare i övningsämne pensionsrätt vinnes först efter särskild, hos anstalten gjord ansökan, som skall föregås av en utav skolöverstyrelsen godkänd reglering av befattningshavarens avlönings- och övriga anställningsförhållanden. Tjänstepensionsunderlaget utgör för föreståndare och ämneslärare $\frac{2}{3}$ av den i gällande författning fastställda kontanta slutavlöningen, i förekommande fall ökad med beräknat värde av fri bostad med bränsle. Tjänstepensionsunderlaget må dock icke överstiga 6,000 kronor. Å tjänstepension — i allmänhet ökad med s. k. pensionsförhöjning I enligt kungörelsen nr 280/1925 — utgår för närvarande dels dyrtidstillägg enligt kungörelsen nr 275/1925, dels ock kristillägg enligt härför gällande bestämmelser. Familjepensionsunderlaget utgöres av 300 kronor jämte 20 procent av tjänstepensionsunderlaget, vartill kommer dyrtidstillägg. Emellertid skall familjepensionen jämlikt bestämmelserna i kungörelsen nr 508/1939 utbytas mot s. k. ny familjepension, varå utgår procentuellt tillägg samt kristillägg. Tjänstepensionsavgiften för annan lärare än extra ordinarie eller därmed likställd lärare utgör $3\frac{1}{3}\%$ och för extra ordinarie lärare 1% av tjänstepensionsunderlaget. Huvudmannavgiften utgör $6\frac{2}{3}\%$ respektive $2\frac{1}{2}\%$ av tjänstepensionsunderlaget. Familjepensionsavgiften utgör för man 40 kronor mer än $2\frac{2}{3}\%$ av tjänstepensionsunderlaget och för kvinna 3 kronor mer än $\frac{1}{6}\%$ av detsamma. Manlig lärare, som avgått med genast börjande tjänstepension, erlägger familjepensionsavgift med 30 kronor mer än 2% av tjänstepensionsunderlaget. Pensionsåldern är 60 år och för hel tjänstepension erfordras 33 tjänstår.

B. Skolöverstyrelsens förslag.

Pensioneringsgrunder m. m. Enligt *skolöverstyrelsens* förslag skall den ifrågavarande personalen alltjämt vara inordnad under reglementet för statens pensionsanstalt. Överstyrelsen framhåller, att pensioneringen för närvarande omfattar jämväl vikarierande lärare. Genom de 1938 och 1939 i samband med genomförda lönerogleringar utfärdade särskilda pensionsreglementena för folkskollärare m. fl. samt för lärare vid högre kommunala skolor hade emellertid — med hänsyn till gällande begränsning av omfattningen av pensioneringen för civila statstjänstemän — den för vikarierande sådana lärare förut gällande pensionsrätten borttagits. I betraktande härav hade överstyrelsen ansett sig böra utgå ifrån att vid den nu föreslagna lönerogleringen för folkhögskolornas lärare den hittillsvarande pensionsrätten för vikarierande lärare borde upphöra.

I detta sammanhang må ytterligare framhållas, att i skolöverstyrelsens lönerogleringsförslag motsvarighet saknas till de nuvarande extra ordinarie ämneslärarna med full tjänstgöring vid fristående kvinnlig kurs. I följd härav omfatta icke de av överstyrelsen föreslagna pensionsbestämmelserna dylika befattningar.

Statens pensionsanstalt har tillstyrkt förslaget, att vikarierande lärare vid folkhögskolor i likhet med motsvarande lärare vid folkskolor och högre kommunala skolor undantagas från pensionsrätt. Tjänstårsberäkningsrätt motsvarande den, som enligt de särskilda pensionsreglementena för lärare vid sistnämnda båda slag av skolor tillkomme vid dessa anställda vikarierande lärare, hade visserligen icke föreslagits. Häremot syntes emellertid intet vara att erinra. Ett medgivande av sådan rätt skulle nämligen innebära en klar avvikelse från gällande grunder för tillgodoräknande av tjänstår för pension enligt pensionsanstaltens reglemente.

Styrelsen för svenska folkhögskolornas lärarförening har uttalat sig för att särskilda tjänste- och familjepensionsreglementen fastställdes för lärare vid folkhögskolor. De nu föreslagna bestämmelserna borde sålunda endast utgöra ett provisorium i avvaktan på en närmare undersökning, i vad mån de pensioneringsprinciper, som vunnit tillämpning i de för folkskolornas lärare gällande pensionsreglementena, även kunde tillämpas i fråga om folkhögskolornas lärare.

*Före-
draganden.*

Såsom jag inledningsvis framhållit, bör pensionsregleringen för nu ifrågavarande lärare i huvudsak inskränkas till sådana åtgärder, som kunna anses påkallade av det framlagda förslaget till löneroglering för personalen. Jag utgår sålunda från att pensionsbestämmelserna alltjämt böra vara intagna i reglementet för statens pensionsanstalt.

Vad angår frågan om pensioneringens omfattning, delar jag skolöverstyrelsens uppfattning, att den hittillsvarande pensionsrätten för vikarierande lärare bör upphöra i likhet med vad som skett för motsvarande lärare vid folkskolor och högre kommunala skolor.

Pensionsunderlag. Den föreslagna löneregleringen har i princip anknutits till 1935 års levnadskostnadsnivå, vilket innebär, att i de fasta lönebeloppen inräknats så stor del av nu utgående dyrtidstillägg, att det å de nya lönebeloppen utgående tillägget kan anpassas efter reglerna för det statliga rörliga tillägget.

Skolöverstyrelsen har med avseende å pensionsförmånerna ansett, att pensionsförhöjning I skulle bortfalla men dyrtids- och kristillägg fortfarande utgå enligt gällande bestämmelser. Överstyrelsen anför härom vidare.

Det vore uppenbart, att sammanlagda pensionsförmånerna ej komme att stå i rimligt förhållande till sammanlagda löneförmånerna, om den fasta pensionen liksom hittills bestämdes till $\frac{2}{3}$ av den fasta lönen och å pensionen finge utgå dyrtidstillägg, fastän å lön utginge rörligt tillägg, som beräknades efter ett väsentligt lägre procenttal än det, efter vilket dyrtidstillägg å pension utginge.

Införandet av ett lönesystem med rörligt tillägg å lönerna syntes därför böra medföra ändrade bestämmelser i fråga om pensionsförmånernas belopp. Olika vägar för ernående av en skälig avvägning av nämnda belopp kunde emellertid tänkas. Vad som närmast kunde ifrågakomma vore, *antingen* att liksom hittills bestämma tjänstepensionsunderlaget till $\frac{2}{3}$ av den fasta lönen och låta å pensionen utgå rörligt tillägg efter samma procenttal som procenttalet för rörligt tillägg å lön, *eller ock* att bibehålla nuvarande system med dyrtidstillägg å pensionen men i stället bestämma tjänstepensionsunderlaget till ett något lägre belopp än $\frac{2}{3}$ av den fasta lönen. Vägande skäl kunde anföras för båda dessa sätt att lösa frågan. Skolöverstyrelsen hade för sin del stannat vid att förorda det senare alternativet, detta särskilt med hänsyn därtill att man icke för en enstaka, relativt fåtalig befattningshavsgrupp med pensionsrätt enligt reglementet för statens pensionsanstalt syntes böra övergå till ett nytt system med å ena sidan en högre relativ nivå för den fasta pensionen än för närvarande tillämpades men å andra sidan jämförelsevis lägre tillägg därå efter levnadskostnadernas växlingar. Överstyrelsen föreställde sig, att en övergång till ett sådant nytt system borde föregås av en närmare undersökning av vissa i samband därmed uppkommande problem, bland annat i fråga om familjepensioneringen.

I betraktande av att å tjänstepensionsförmånerna för närvarande utginge s. k. reglerat dyrtidstillägg och med utgångspunkt ifrån att övergången från ett avlöningssystem med reglerat dyrtidstillägg till ett avlöningssystem med rörligt tillägg kunde sägas innebära ett inarbetande av ungefär 10 procent dyrtidstillägg i de fasta lönerna hade överstyrelsen funnit, att med bibehållande av nu gällande regler för dyrtidstillägg å tjänstepensioner en skälig pensionsnivå för föreståndare och ämneslärare vid folkhögskolorna efter den föreslagna löneregleringen skulle kunna vinnas genom att bestämma tjänstepensionsunderlaget till 60 procent — i stället för nuvarande $66\frac{2}{3}$ procent — av den i författning bestämda fasta slutavlöningen, värdet av tillförsäkrad bostad med bränsle däri inräknat.

Om efter löneregleringen tjänstepensionsunderlaget bestämdes på nys föreslaget sätt, syntes någon särbestämmelse i fråga om familjepensionsunderlagets belopp ej vara påkallad. En på grundval av de nya lönebeloppen fastställd familjepension skulle komma att, med inläggande av s. k. reglerat dyrtidstillägg, utbytas mot ny familjepension, vartill sedan enligt nuvarande bestämmelser skulle komma procentuellt tillägg och kristillägg.

För lärare i övningsämne erhöles pensionsrätt först efter särskild ansökan, föregången av en av skolöverstyrelsen godkänd tjänstereglering. Tjänstepen-

sionsunderlaget för sådan befattningshavare bestämdes av pensionsanstalten i förhållande till den vid tjänsteregleringen fastställda minimiårsavlöningen. Den av överstyrelsen nu föreslagna omregleringen av övningslärarnas timarvoden medförde därför i och för sig ingen automatisk höjning av pensionsunderlagen för de befattningar, som anmälts till pensionsrätt. Höjning av underlagen erhöles allenast i den mån vederbörande huvudman med anledning av timarvodenas ökning beslutade omreglering av årslönerna samt — efter inhämtande av överstyrelsens godkännande av omregleringen — hos pensionsanstalten utverkade höjning av pensionsunderlagen.

När tjänste- och familjepensionsunderlagen höjdes för en befattning, som redan vore förenad med pensionsrätt, och höjningen skulle gälla även för den, som då innehade befattningen, skulle enligt pensionsreglementets allmänna bestämmelser av huvudmannen erläggas viss engångsavgift. Sådan avgift fordrades dock ej, där — såsom i fråga om föreståndare och ämneslärare vid folkhögskolorna nu skulle bliva fallet — höjningen skedde i följd av en av Konungen och riksdagen beslutad löneroglering. Endast för övningslärarbefattningarna skulle alltså erläggande av engångsavgift för pensionsunderlagens höjning ifrågakomma.

Statens pensionsanstalt har beträffande storleken av pensionsunderlagen anfört:

Det syntes pensionsanstalten uppenbart, att en nyreglering av lönerna för lärarna vid folkhögskolorna icke borde föranleda ändring i stort sett av det för sagda lärare liksom för flertalet övriga delägare i pensionsanstalten hittills gällande förhållandet mellan de sammanlagda pensionsförmånerna och de sammanlagda löneförmånerna. För tillgodoseende härav erfordrades, där-est det föreslagna lönesystemet med rörliga tillägg infördes, att särskilda bestämmelser meddelades rörande storleken av tjänstepensionsunderlagen för folkhögskollärare med författningenligt fastställd minimiårsavlöning. Mot de av skolöverstyrelsen föreslagna bestämmelserna för reglering av berörda förhållande hade pensionsanstalten i princip intet att erinra.

Styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening har under hänvisning till vissa av styrelsen gjorda sammanställningar uttalat, att de föreslagna bestämmelserna, särskilt i fråga om familjepensionen, vore ogynnsamma i jämförelse med pensionsvillkoren för andra lärarkategorier. Någon realprövning av folkhögskollärarnas pensionsfråga torde icke ha ägt rum och skolöverstyrelsen syntes icke på något sätt ha undersökt om exempelvis den föreslagna familjepensionens storlek vore skälig. Styrelsen ansåge fördenskull, såsom tidigare framhållits, de föreslagna bestämmelserna endast kunna utgöra ett provisorium i avvaktan på en utredning om en tillämpning för folkhögskolornas lärare av samma principer beträffande tjänste- och familjepension, som vunnit tillämpning i de för folkskolans lärare gällande pensionsreglementena.

*Före-
draganden.*

I likhet med skolöverstyrelsen och statens pensionsanstalt anser jag, att den nu föreslagna lönerogleringen för folkhögskolans lärare icke bör förändra relationen mellan sammanlagda pensionsförmåner och löneförmåner. Såsom skolöverstyrelsen framhållit, äro olika alternativ tänkbara för ernående av en skälig avvägning av pensionsförmånernas belopp. På de av skolöversty-

relsen anförda skälen anser jag mig böra biträda överstyrelsens förslag, att det nuvarande systemet med dyrtidstillägg å pensionerna bibehålles, men att tjänstepensionsunderlaget fastställes till ett något lägre belopp än $\frac{2}{3}$ av den fasta lönen. Jag har sålunda i princip icke något att erinra mot att tjänstepensionsunderlaget fastställes till 60 procent av den i författning bestämda fasta slutavlöningen, värdet av tillförsäkrad bostad med bränsle däri inräknat. Mot skolöverstyrelsens förslag i övrigt rörande pensionsunderlag eller mot vad överstyrelsen anför i fråga om engångsavgift i vissa fall vid höjning av dylikt underlag har jag icke funnit anledning till erinran.

Pensionsavgifter. *Skolöverstyrelsen* har i sitt förslag icke ifrågasatt någon ändring i fråga om grunderna för pensionsavgifter för ifrågavarande befattningshavare.

Statskontoret har erinrat, att ämbetsverket i utlåtande den 9 oktober 1941 angående ifrågasatt pensionsrätt i statens pensionsanstalt för extra ordinarie lärare vid statsunderstödda handelsgymnasier föreslagit sådan jämkning av § 51 i anstaltens reglemente, att därefter en enhetlig tjänstepensionsavgift komme att utlagas, oavsett om befattningshavaren vore att anse som ordinarie eller extra ordinarie tjänsteman. En dylik ändring skulle även komma att föranleda en höjning av pensionsavgifterna för de extra ordinarie lärarna vid folkhögskolorna.

I förenämnda utlåtande gjorde statskontoret bland annat följande uttalande.

För i kapitel IV av pensionsanstaltens reglemente avsedda extra ordinarie lärare utginge tjänstepensionsavgifter, vilka endast utgjorde omkring en tredjedel av motsvarande avgifter för ordinarie lärare. Som motiv för denna avgiftsdifferentiering anfördes på sin tid följande [prop. nr 336 (sid. 69—70) till 1919 års riksdag]:

»De obefordrade lärarna vid folkskolan äro nu delägare i småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt och hava där ett tjänstepensionsunderlag av 450 kronor samt erlägga en avgift av 7 kronor. Om nu, såsom vi föreslå, deras tjänstepensionsunderlag höjes till $\frac{3}{4}$ av deras fastställda minimiavlöning, bör man icke höja deras avgift med större belopp, än som kan anses motsvara den ökade kostnad, som uppkommer för pensionsanstalten därigenom, att de obefordrade komma att erhålla högre pensioner än hittills, om de pensioneras som obefordrade. Höjde man de obefordrade lärarnas avgifter mera, skulle det innebära, att man överflyttade på dem en del av pensionskostnad för de befordrade, som staten redan åtagit sig. Det är nu icke möjligt att beräkna nämnda ökning i pensionsanstaltens kostnader. Men det är tydligt, att densamma blir mycket ringa, då numera, sedan även småskolans lärare kunna bli ordinarie, det måste bli sällsynt, att en lärare kvarstår som obefordrad ända tills han pensioneras. Vi ha därför ansett oss kunna föreslå en så låg tjänstepensionsavgift för de obefordrade som 1 % av tjänstepensionsunderlaget. Det innebär, att tjänstepensionsavgiften för en befordrad lärare vid den egentliga folkskolan höjes från 7 kronor till 12 kronor 75 öre för man och 11 kronor 25 öre för kvinna samt för en obefordrad lärare vid småskolan från 7 kronor till 10 kr.»

Härav framginge, att denna differentiering föranletts av för mer än 20 år sedan rådande särskilda förhållanden vid folkskolan. Sedan numera folk-

skolans lärare — fränsett övningslärarna — erhållit särskilt tjänstepensionsreglemente samt den tidigare mycket betydande skillnaden i lönehänseende mellan ordinarie och icke-ordinarie lärare alltmera utjämnats, kunde statskontoret icke finna tillräckliga skäl längre förefinnas att bibehålla differentieringen av tjänstepensionsavgifterna för här ifrågakomna befattningshavare.

Enär förevarande spörsmål icke heller enligt statskontorets mening vore av den principiella räckvidd, att med prövningen av detsamma borde anstå till en framtida allmän översyn av reglementets bestämmelser i övrigt, ansåge ämbetsverket hinder icke möta mot att i samband med nu ifrågasatta författningsändringar vidtaga sådan jämkning av § 51 i anstaltens reglemente, att därefter en enhetlig tjänstepensionsavgift komme att uttagas, oavsett om befattningshavaren vore att anse som ordinarie eller extra ordinarie tjänsteman. En dylik ändring syntes icke påkalla några särskilda övergångsbestämmelser i fråga om de extra ordinarie befattningshavare, som vore anslutna till anstalten före ändringens ikraftträdande. Det förefölle nämligen statskontoret icke obefogat att jämväl för dessa befattningshavare avgifterna höjdes.

Även *statens pensionsanstalt* har ingått på frågan om pensionsavgifternas storlek och härom anfört följande.

De skäl, som ursprungligen föranledde fastställande av lägre avgifter för extra ordinarie lärare än för andra lärare (se »Folkskollärares samt kommunalt anställda veterinärers, sjuksköterskors och barnmorskors m. fl.:s pensionering, utredning och förslag» den 11 februari 1919, sid. 87), hänförde sig till tidigare rådande förhållanden i fråga om icke-ordinarie lärare vid folkskola. Numera saknade dessa skäl betydelse, varför anledning föreläge att taga under övertvägande huruvida icke pensionsavgifterna med hänsyn bland annat till de statliga pensioneringskostnaderna borde — i likhet med vad som gällde i fråga om statliga befattningshavare ävensom ämneslärare vid folk- och småskolor samt högre kommunala skolor — utgå efter samma grunder för extra ordinarie lärare som för andra lärare. Pensionsanstalten hade emellertid — såsom framginge av vad anstalten anfört i utlåtande den 19 september 1941 angående ifrågasatt pensionsrätt för extra ordinarie lärare vid statsunderstött handelsgymnasium — tidigare ansett, att med prövning av denna fråga borde anstå till en motsedd översyn av anstaltens reglementes grunder i övrigt. För det fall att en lönereglering komme till stånd för folkhögskolans lärare, ansåge emellertid pensionsanstalten, att man för dessa lärares vidkommande icke borde ställa frågan om åvägabringande av likställighet i avgiftshänseende mellan de olika lärarkategorierna på framtiden. Pensionsanstalten finge alltså förorda, att sådan likställighet genomfördes i samband med den nu föreslagna löneregleringen.

*Före-
draganden.*

Enligt min mening tala starka skäl för den av statskontoret och *statens pensionsanstalt* framförda uppfattningen, att likställighet i avgiftshänseende bör åvägabringas mellan ordinarie och extra ordinarie lärare. Såsom myndigheterna framhållit, sammanhänger den hittillsvarande differentieringen med tidigare förhållanden, vilka numera sakna betydelse vid bedömning av frågan om pensionsavgifternas storlek. En höjning av avgiftsprocenten för de icke-ordinarie lärarna vid folkhögskolorna är visserligen icke i och för sig påkallad av den nu föreslagna löneregleringen, men å andra sidan skulle just dessa lärare få sina lönevillkor så avsevärt för-

bättrade, att det synes rimligt att samtidigt genomföra en sakligt sett fullt motiverad höjning av pensionsavgifterna. Jag får fördenskull föreslå, att likställighet i nu berörda hänseende genomföres för folkhögskollärarna.

Pensions- och tjänstålder. Såsom inledningsvis framhållits gäller för närvarande för lärarpersonalen vid folkhögskolorna en pensionsålder av 60 år, varjämte för hel pension erfordras 33 tjänstår. *Skolöverstyrelsen* har i sitt förslag erinrat om att samma bestämmelser gällde för, bland andra, lärare vid högre folkskolor före den för dem år 1938 beslutade löneregleringen. Vid den i samband med nämnda lönereglering företagna revideringen av pensionsbestämmelserna för dessa skolors lärare beslöts, i anslutning till motsvarande reglering av pensionsvillkoren på det statliga undervisningsväsendets område, dels en höjning av pensionsåldern till 63 år för lärare i gymnastik och sång samt till 65 år för övriga lärare, dels ock en sänkning av tjänståldern till 30 år. En liknande ändring av åldersbestämmelserna borde enligt överstyrelsens mening vid löneregleringen för folkhögskolorna företagas i fråga om dessa skolors lärare, och ändringen borde avse jämväl fast anställd ämneslärare vid folkhögskolans specialkurs för lantbruksstuderande.

Statens pensionsanstalt har beträffande förslaget om ändrade pensions- och tjänståldrar anfört följande:

Pensionsanstalten ansåge sig icke böra göra någon erinran mot skolöverstyrelsens förslag, att tjänståldern för lärare vid folkhögskola skulle vara densamma som för lärare vid folkskola och högre kommunal skola eller 30 år.

Vad skolöverstyrelsen föreslagit i fråga om höjning av pensionsåldern — för lärare vid folkhögskola och för ämneslärare vid specialkursen men ej för husmoder, tillika lärarinna — ville pensionsanstalten i huvudsak tillstyrka. I fråga om övningslärarna ansåge pensionsanstalten dock viss ändring av skolöverstyrelsens förslag påkallad. Enligt förslaget skulle pensionsåldern vara 63 år för lärare i gymnastik och sång samt 65 år för lärare i andra övningsämnen (slöjd och hushållsgöromål). Emellertid förekomme beträffande de övningslärarbefattningar, som för närvarande vore förenade med pensionsrätt i pensionsanstalten, kombinationer av ämnen (exempelvis gymnastik och slöjd), vilka enligt förslaget var för sig skulle föranleda olika pensionsåldrar. För att undanröja anledning till tvekan om den rätta pensionsåldern i dylika fall syntes pensionsåldern för övningslärare böra vara oberoende av det eller de ämnen, vari undervisning meddelades. I betraktande av bl. a. att ingen befattning som lärare i enbart gymnastik eller sång hittills vunnit pensionsrätt i anstalten ville pensionsanstalten förorda, att pensionsåldern för samtliga övningslärare bestämdes till den för lärare i slöjd eller hushållsgöromål föreslagna eller 65 år.

Styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening har, under hänvisning till vad den övervägande delen av de av styrelsen över förslaget hörda lärarkollegierna vid folkhögskolorna ansett, bestämt avstyrkt genomförande för närvarande av den ifrågasatta höjningen av pensionsåldern. Styrelsens uttalande i förevarande hänseende är av i huvudsak följande lydelse.

Styrelsen hade i princip ej någonting att invända mot en sådan ändring men hölle före, att den dels borde föregås av en undersökning angående pensionsavgifternas storlek, dels borde kompletteras med bestämmelser angående

de förtidspension vid frivillig avgång från tjänsten under vissa förutsättningar. I Kungl. Maj:ts reglemente angående tjänstepension för befattningshavare i statens tjänst den 30 december 1941 stadgades, att befattningshavare, som tidigast fem år före pensionsålderns ingång frivilligt avginge ur tjänst, kunde av Kungl. Maj:t medgivas rätt att därvid komma i åtnjutande av tjänstepension (förtidspension), därest avgången funnes icke vara stridande mot statens intressen och under förutsättning tillika, att tjänsteman innehade minst det antal tjänstår, som erfordrades för erhållande av hel pension. Enligt nu gällande bestämmelser för statens pensionsanstalt funnes icke möjlighet att i anstalten erhålla dylik förtidspension. Då för närvarande under vissa förutsättningar föreståndare och lärare kunde erhålla rätt att kvarstå i tjänsten till 65 år och då de flesta torde önska begagna sig av denna rätt, syntes i verkligheten ej så stor förändring ske, om pensionsåldern skulle höjas till 65 år. Men då inom folkhögskolans lärarkår en mycket bestämd mening kommit till synes, grundande sig på erfarenheter från arbetet i folkhögskolan och på uppfattningen av de krav, som borde ställas på lärare inom folkhögskolan, att pensionsåldern generellt ej måtte höjas, innan rätt till förtidspension, motsvarande den, som statens tjänstemän tillerkänts, stadgats, och då förslaget om pensionsålderns höjande till 65 år icke syntes vara förutsättningen för genomförande av övriga förslag i skolöverstyrelsens framställning rörande folkhögskolläraernas pensionering, ansåge styrelsen icke hinder föreligga för bibehållande av nu gällande bestämmelser om pensionsålder, till dess att rätt till förtidspension kunde medgivas lärare vid folkhögskola.

*Före-
draganden.*

Skolöverstyrelsen har med sitt förslag om höjning av pensionsåldern samt om nedsättning av antalet tjänstår för hel pension för folkhögskolornas lärare åsyftat att åstadkomma likställighet med andra lärarkategorier. I princip ansluter jag mig till förslaget om höjd pensionsålder för folkhögskollärarna. Emellertid må framhållas, att vid genomförandet av motsvarande höjning av pensionsåldern för lärare vid de högre kommunala skolorna även behandlades frågan om behovet av särskilda övergångsarrangemang. Några övergångsbestämmelser ansågos icke påkallade, men därvid framhölls den möjlighet till förtidsavgång, högst fem år före pensionsåldern, som förefunnnes enligt de i det föreslagna tjänstepensionsreglementet intagna bestämmelserna om förtidspension. Visserligen finnes även enligt reglementet för statens pensionsanstalt möjlighet till avgång före pensionsåldern, men i dylikt fall får befattningshavaren vidkännas en avsevärd försämring i sin pensionsrätt, som saknar motsvarighet i tjänstepensionsreglementet för de högre kommunala skolorna. Nu anförda omständighet gör det tveksamt, huruvida det kan anses lämpligt att för närvarande vidtaga någon höjning av pensionsåldern för folkhögskolornas lärare. Genomförande av förslaget har även bestämt avstyrkts av styrelsen för svenska folkhögskolans lärarförening, innan rätt till förtidspension enligt nyssberörda förmånligare grunder införts för nu ifrågavarande lärarpersonal. Då bestämmelserna i pensionsanstaltens reglemente om pensionsålder och förtidspension torde bliva föremål för undersökning vid den kommande utredningen om pensionsanstaltens verksamhet, anser jag övervägande skäl tala för att någon höjning av pensionsåldern för folkhögskollärarna icke för närvarande genomföres. Jag förutsätter, att därest en höjning av pensionsåldern framdeles kommer till stånd,

samtliga då vid folkhögskolorna anställda lärare skola vara skyldiga att utan särskilda övergångsordningar underkasta sig en dylik höjning. I avbidan härå synes mig nuvarande föreskrift om antalet tjänstår för erhållande av hel pension böra tillsvidare bibehållas.

Övergångsbestämmelser. I skolöverstyrelsens förslag ha ej förordats några särskilda övergångsföreskrifter vid genomförandet av den föreslagna pensionsregleringen.

Statens pensionsanstalt har emellertid i ett par olika hänseenden ingått på frågan om behovet av särskilda övergångsordningar. Anstalten har sålunda erinrat om att enligt skolöverstyrelsens löneregeringsförslag motsvarighet saknades till de nuvarande extra ordinarie ämneslärarna med full tjänstgöring vid fristående kvinnlig kurs. Härom anför anstalten vidare.

Det vore icke för pensionsanstalten känt, huruvida sådana lärare, vilka enligt folkhögskolestadgan skulle förordnas tillsvidare eller på viss tid och som hittills varit obligatoriskt delaktiga i anstalten, för närvarande funnes anställda. Där så vore fallet, skulle de komma att mista sin förutvarande pensionsrätt. Detta förhållande syntes emellertid icke påkalla särskilda pensioneringsåtgärder av övergångsnatur. Det torde nämligen få förutsättas, att eventuellt förefintliga extra ordinarie ämneslärarbefattningar vid fristående kvinnlig kurs skulle komma att indragas, och om så skedde, torde befattningshavarna få anses bliva behörigen tillgodosedda genom den rätt till uppskjuten tjänstepension efter de mera förmånliga beräkningsgrunderna, som enligt pensionsanstaltens reglemente därvid skulle tillkomma dem.

Ytterligare har pensionsanstalten beträffande frågan om särskilda övergångsbestämmelser framhållit följande.

Då pensionsreglering genomförts i samband med en av statsmakterna beslutad löneroglering, torde möjlighet i allmänhet ha beretts befattningshavare med fast anställning att efter anmälan förbliva bibehållen vid förut gällande avlöningsbestämmelser och därigenom även vid förutvarande pensionsrätt. En sådan anordning syntes i förevarande fall icke ha av skolöverstyrelsen ifrågasatts. Den nu föreslagna lönerogleringen syntes ej heller vara av den art, att valfrihet i fråga om dess tillämpning i och för sig vore påkallad. Vad pensionsregleringen anginge vore emellertid förhållandet i viss mån ett annat. De föreslagna pensionsbestämmelserna innebure nämligen för befattningshavarna en skärpning av pensionsvillkoren i så måtto, att pensionsavgifterna skulle komma att ökas och pensionsåldern höjas. Visserligen torde på grund av bestämmelsen i § 16 reglementet för pensionsanstalten de av nuvarande folkhögskollärare, å vilka reglementet för anstalten vore tillämpligt, kunna utan vidare förpliktas att underkasta sig de nya pensionsbestämmelserna. Detta syntes emellertid icke låta sig göra beträffande de i mom. 3 b) av övergångsstadgandena till kap. IV reglementet för pensionsanstalten avsedda lärare, vilka i samband med indragningen från och med den 1 juli 1926 av dövstumläraernas pensionsanstalt anmält sig önska kvarstå vid pensionsrätt enligt reglementet för denna anstalt. För sistnämnda lärare torde därför vara erforderligt att medgiva valfrihet i fråga om tillämpningen av den nya pensionsregleringen. I varje fall borde dock såsom villkor för rätt att åtnjuta de nya lönevillkoren föreskrivas, att befattningshavaren skulle vara skyldig övergå på de nya pensionsbestämmelserna. Vad övriga lärare anginge föreläge, såsom nyss nämnts, intet formellt hinder för regleringens genomförande utan särskilda övergångsstadganden. I allmänhet torde väl ej heller en höjning av pensionsåldern med därav följande utsträckning av tiden för löns

utgående uppfattas såsom en försämring av anställningsvillkoren. I enstaka fall åter, då avgång enligt hittills gällande bestämmelser skulle äga rum kort efter tidpunkten för regleringens tilltänkta ikraftträdande och befattningshavaren redan inrättat sig för avflyttning från orten eller dylikt, kunde en så väsentlig framflyttning av avgångstidpunkten, som här avsåges, innebära ett kämbart ingrepp i befattningshavarens livsföring. Med tanke på dylika undantagsfall hade pensionsanstalten av billighetsskäl ansett sig böra ifrågasätta, huruvida ej valfrihet borde medgivas även för fast anställda folkhögskollärare med pensionsrätt enligt statens pensionsanstalts reglemente. Anstalten ansåge sig dock kunna tillstyrka en sådan anordning endast under förutsättning att valet därvid finge stå icke enbart mellan kvarstående till 65 års ålder eller avgång vid 60 års ålder utan över huvud mellan kvarstående helt på nu gällande löne- och pensionsvillkor eller övergång i alla avseenden till de nya löne- och pensionsbestämmelserna. Med en dylik utformning av eventuella övergångsregler i förevarande hänseende syntes några mindre önskvärda konsekvenser av sådana regler näppeligen vara att befara.

Beträffande kostnaderna för den nu avsedda pensionsregleringen har pensionsanstalten anført:

Material för bedömande av pensionsregleringens verkningar ur kostnadsynpunkt hade icke i utredningen förebragts och vore icke eljest för pensionsanstalten tillgängligt. På grund av den med den föreslagna löneregleringen följande höjningen av pensionsunderlagen skulle en ökning av statens kostnader för pensioneringen närmast vara att emotse. Emellertid motverkades denna ökning av den kostnadsminskning, som kunde väntas uppkomma dels genom den föreslagna höjningen av pensionsåldrarna och dels genom att pensionsavgifter skulle komma att få erläggas för den del av de nuvarande avgiftsfria tilläggsförmånerna (pensionsförhöjning I m. m.), vilken skulle komma att inräknas i den fasta pensionen. Om dessutom den av pensionsanstalten föreslagna höjningen av avgifterna för extra ordinarie lärare genomfördes, syntes statens kostnader för pensionsreformen få antagas bliva relativt obetydliga.

*Före-
draganden.*

Den föreslagna löneregleringen för lärarpersonalen vid folkhögskolorna avses skola träda i kraft den 1 oktober 1942. Med hänsyn härtill bör givetvis pensionsregleringen genomföras från och med samma dag.

Med den ståndpunkt jag förut intagit beträffande förslaget om höjd pensionsålder för folkhögskollärarna, bliva de nu föreslagna pensionsbestämmelserna, bortsett från höjningen av pensionsavgiften för extra ordinarie lärare, förmånligare för befattningshavarna än nuvarande bestämmelser. Något direkt behov av särskilda övergångsanordningar torde med hänsyn härtill knappast vara för handen. Jag har dock icke något att erinra mot att i anslutning till pensionsanstaltens förslag sådana lärare, vilka i samband med indragningen från och med den 1 juli 1926 av dövstumläraernas pensionsanstalt anmält sig önska kvarstå vid pensionsrätt enligt reglementet för denna anstalt, medgivas valfrihet att övergå på de nu föreslagna pensionsföreskrifterna eller att stå kvar på hittillsvarande bestämmelser. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i avseende å nu berörda och i övrigt erforderliga övergångsanordningar meddela de föreskrifter, som må befinnas påkallade.

II. Lantbruksundervisningsanstalterna.

A. Inledning.

Av den i det föregående omnämnda propositionen om löneroglering för lärarpersonalen vid lantbruksundervisningsanstalterna framgår, att Kungl. Maj:t den 30 januari 1942 uppdrog åt lantbruksstyrelsen att — i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits i den av skolöverstyrelsen den 20 januari 1942 framlagda utredningen med förslag till löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna — verkställa utredning rörande löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid lantbruks-, lantmänna- och lantushållsskolor. Sedan *lantbruksstyrelsen* den 20 april 1942 överlämnat förslag i ämnet, har utlåtande över förslaget, i vad avser pensionsregleringen, avgivits av *statskontoret* och *statens pensionsanstalt*, varvid statskontoret anfört, att förslaget i berörda del icke föranledde något uttalande av ämbetsverket.

Föreståndare, ämneslärare och extra ordinarie ämneslärare vid de nu ifrågakvarande lantbruksundervisningsanstalterna äro för närvarande underkastade bestämmelserna i kap. VII i reglementet för statens pensionsanstalt, varvid anslutningen till anstalten är obligatorisk. Tjänste- och familjepensionsunderlagen bestämmas enligt samma regler, som förut angivits för lärarpersonalen vid folkhögskolorna. De för sistnämnda personal i fråga om tilläggsförmåner gällande grunderna äro även tillämpliga å befattningshavare vid lantbruksundervisningsanstalterna. I årliga avgifter erlagges av befattningshavaren $3\frac{1}{3}$ % av tjänstepensionsunderlaget samt av manlig befattningshavare 18 % och av kvinnlig befattningshavare 1 % av familjepensionsunderlaget. Föreståndare och lärare vid lantmannaskola, som den 31 december 1920 voro delägare i dövstumläraernas pensionsanstalt, erlagga dock avgift för familjepension med $13\frac{1}{3}$ % av familjepensionsunderlaget. Pensionerad sådan befattningshavare erlagger familjepensionsavgift med 10 % av familjepensionsunderlaget. Huvudmannaaavgiften är $3\frac{1}{3}$ % av tjänstepensionsunderlaget. Pensionsåldern är för manlig befattningshavare 65 år och för kvinnlig befattningshavare 60 år. För hel tjänstepension fordras 33 respektive 30 tjänstår. Vid bristande tjänstår bestämmas tjänstepensionen genom försäkringsteknisk beräkning.

B. Lantbruksstyrelsens förslag.

Pensioneringsgrunder. *Lantbruksstyrelsen* har framhållit, att då utredningen i fråga om pensionsreglering för lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna skulle verkställas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits i skolöverstyrelsens förslag till löne- och pensionsreglering för folkhögskolornas lärare, det kunde ligga nära till hands att ifrågasätta ett inordnande av förstnämnda lärare under de för folkhögskolans lärare gällande, i kap. IV intagna bestämmelserna. Med hänsyn bland annat till

att enligt berörda bestämmelser manlig lärare hade att erlägga familjepensionsavgift även sedan han avgått med genast börjande tjänstepension och huvudmannaavgiften ($6\frac{2}{3}\%$) vore avsevärt mycket större än den för lantbruksläroanstaltens huvudmän nu gällande, hade lantbruksstyrelsen funnit ett sådant inordnande icke lämpligen böra ske. Pensionsregleringen borde därför enligt lantbruksstyrelsens mening i stället åvägbringas genom införande av vissa särskilda bestämmelser i kap. VII.

Lantbruksstyrelsens förslag i nu berörda avseende har tillstyrkts av *statens pensionsanstalt*, som framhållit följande.

Med hänsyn till bl. a. vad i utredningen anförts rörande inordnande av lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna under det statliga lönesystemet i samband med ett definitivt ordnande av löneförhållandena för hushållningssällskapens befattningshavare samt angående den prövning av frågan om en definitiv lönereglering för nämnda lärare, som kunde väntas komma att företagas av 1939 års hushållningssällskapsutredning, syntes den nu föreslagna löneregleringen vara att betrakta såsom allenast provisorisk. På grund därav borde enligt pensionsanstaltens mening i samband med denna lönereglering i huvudsak endast sådana ändringar av de för ifrågavarande lärare nu gällande, i kap. VII reglementet för anstalten intagna pensionsbestämmelserna ifrågakomma, vilka direkt betingades av de ändrade avlöningsgrunderna.

Pensionsanstalten anslöte sig därför till lantbruksstyrelsens förslag, att lärarna vid de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna skulle förbli underkastade bestämmelserna i kap. VII och icke inordnas under de för bl. a. folkhögskolornas lärare gällande, i åtskilliga avseenden från dessa bestämmelser skiljaktiga stadgandena i kap. IV samt att den med löneregleringen förbundna pensionsregleringen åvägabragtes genom att vissa särskilda föreskrifter infördes i förstnämnda kapitel.

*Före-
draganden.*

Under hänvisning till vad jag i det föregående anført rörande den nu avsedda pensionsregleringens provisoriska karaktär, biträder jag lantbruksstyrelsens förslag, att lärarna vid ifrågavarande lantbruksundervisningsanstalter alltjämt skola vara underkastade bestämmelserna i kap. VII i reglementet för statens pensionsanstalt.

Pensionsunderlag. I fråga om pensionsunderlagen har *lantbruksstyrelsen* erinrat om att enligt skolöverstyrelsens förslag för folkhögskollärarnas vidkommande förhållandet mellan tjänstepensionsunderlag och fasta löneförhöjningar skulle ändras från $\frac{2}{3}$ ($66\frac{2}{3}\%$) till 60 %. Ändringen av förhållandet mellan pension och lön hade vidtagits med hänsyn till att å tjänstepension förutsattes alltjämt skola utgå dyrtidstillägg, under det att å avlöningen i stället skulle komma att utgå rörligt tillägg. Om den nu gällande relationen mellan lön och tjänstepensionsunderlag bibehölls och dyrtidstillägget å tjänstepension ersattes med rörligt tillägg, skulle visserligen huvudmännens och befattningshavarnas bidrag till pensioneringen vid oförändrade avgiftssatser bli förhållandevis högre och statens kostnader sålunda i motsvarande mån lägre än vad nu vore fallet. En sådan anordning skulle emellertid, där på grund av stadgandet i § 23 mom. 1 andra stycket i pensionsanstaltens reglemente tjänstepensionsunderlaget måst begränsas till 6,000 kronor, vid vissa

indexlägen medföra en minskning av de sammanlagda tjänstepensionsförmåerna i jämförelse med de nu gällande och syntes för undvikande av försämring i familjepensionshänseende kräva en genomgående uppräknig av relationen mellan familjepensions- och tjänstepensionsunderlagen. Vid nu angivna förhållande ansåge lantbruksstyrelsen, att tjänstepensionsunderlaget även för lantbruksundervisningsanstalternas befattningshavare borde fastställas till 60 % av slutlönen.

Statens pensionsanstalt har biträtt lantbruksstyrelsens förslag om beräkning av pensionsunderlagen.

För närvarande gällde, att tjänstepensionsunderlaget för lärare, varom i utredningen vore fråga, utgjorde $\frac{2}{3}$ av den författningssenligt bestämda slutlönen, förhöjd med $\frac{1}{8}$ på grund av förmån av bostad och bränsle. Det efter levnadskostnaderna växlande tillägget å tjänstepensionen utginge i form av dyrtidstillägg. Enligt löneregeringsförslaget skulle i den fasta lönen inräknas så stor del av nu utgående dyrtidstillägg å lönen, att det å det nya lönebeloppet utgående tillägget kunde avpassas efter reglerna för statligt rörligt tillägg. Uppenbarligen borde ej löneregeringen föranledda ändring i stort sett av hittills gällande förhållande mellan pensions- och löneförmåner. För att förhindra att så skedde borde antingen det enligt nuvarande bestämmelser å pension utgående dyrtidstillägget utbytas mot rörligt tillägg eller ock tjänstepensionsunderlaget fastställas till omkring 60 % i stället för $\frac{2}{3}$ av slutlönen. I anslutning till vad lantbruksstyrelsen föreslagit ville pensionsanstalten förordna den senare utvägen, vilken även av skolöverstyrelsen i dess den 20 januari 1942 avgivna utredning angående löne- och pensionsreglering för lärarpersonalen vid folkhögskolorna föreslagits och av pensionsanstalten tillstyrkts i fråga om nämnda personal.

I likhet med vad jag förordat i fråga om pensionsunderlagen för folkhögskollärarna tillstyrker jag, att pensionsunderlagen för lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna bestämmas till 60 procent av slutlönen.

*Före-
draganden.*

Pensions- och tjänstålder. Såsom redan angivits är pensionsåldern för manlig lärare vid lantbruksundervisningsanstalt 65 år och för kvinnlig lärare 60 år, medan tjänståldern är 33 respektive 30 år. Enligt *lantbruksstyrelsens* mening borde de kvinnliga lärarnas pensionsålder tillsvidare bibehållas vid 60 år. Om tjänståldern för lärare vid folkhögskolor fastställdes till 30 år, borde samma tjänstålder fastställas för de manliga lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna.

I avseende å förslaget om nedsättning av tjänståldern för de manliga lärarna har *statens pensionsanstalt* framhållit, att ändringen visserligen icke kunde anses direkt betingad av löneregeringen, men då motsvarande ändring förutsatts skola vidtagas beträffande lärarna vid folkhögskolorna, ville pensionsanstalten icke motsätta sig densamma.

Då jag i det föregående ansett mig icke böra för närvarande tillstyrka förslaget om sänkning av tjänståldern för folkhögskollärarna från 33 till 30 år, förordar jag, att även för de manliga lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna bibehålles nuvarande bestämmelse om att för hel pension erfordras 33 tjänstår.

*Före-
draganden.*

Övergångsbestämmelser m. m. I fråga om behovet av särskilda övergångs-anordningar har *lantbruksstyrelsen* framhållit följande.

Med hänsyn till att genast börjande tjänstepension — till skillnad från vad gällde för folkhögskolans lärare — enligt § 76 vid brist på tjänstår alltid skulle beräknas försäkringstekniskt och till de i § 24 mom. 1 c) och i § 76 andra stycket meddelade föreskrifterna om medeltalsberäkning av sådan pension i vissa fall, erfordrades en övergångsbestämmelse för möjliggörande av tillämpning av de nya pensionsunderlagen på tjänstetid i befattningar, som frånträtts före pensionsregleringen. Utan en sådan övergångsbestämmelse skulle nämligen i många fall uppkomma en skärpning av avkortningsgraden, vilken redan vid nuvarande bestämmelser kunde bli högre än vad som stode i rimligt förhållande till betydelsen av den faktor som föranlett avkortningen.

Statens pensionsanstalt har emellertid ansett sig icke kunna tillstyrka *lantbruksstyrelsens* förslag i förevarande hänseende.

För befattningshavare, underkastade bestämmelserna i kap. VII, liksom för befattningshavare, vilka vore underkastade bestämmelserna i kap. V, VI eller X, skulle — bortsett från vissa fall av sjukpension — avkortad pension i varje fall beräknas försäkringstekniskt. Såsom *lantbruksstyrelsen* antytt kunde sådan beräkning, vid vilken skulle tillämpas de olika tjänstepensionsunderlag, som varit gällande under skilda delar av tjänstetiden, föranleda en anmärkningsvärd disproportion mellan hel och avkortad tjänstepension. Med hänsyn härtill kunde det onekligen ifrågasättas, om ej en revision av bestämmelserna rörande beräkning av avkortad pension borde företagas. Pensionsanstalten hade dock ansett, att denna fråga, vilken vore av jämförelsevis komplicerad natur och ägde samband med andra reformspörsmål beträffande anstaltens pensioneringsgrunder, borde upptagas till prövning först vid en allmän översyn av pensionsreglementet.

Emellertid bleve vid en löneroglering sådan som den nu föreslagna nämnda disproportion mera framträdande än eljest, i det att vid den försäkringstekniska beräkningen i vad den avsåge tjänstetid i före lönerogleringen frånträdde befattningar enligt gällande bestämmelser skulle tillämpas de tjänstepensionsunderlag, som varit gällande för dylika befattningar under sådan tjänstetid, och sålunda ej de för befattningarna efter lönerogleringen gällande tjänstepensionsunderlagen. Detta förhållande, vilket i viss mån även framträdde vid försäkringsteknisk beräkning av familjepension, hade föranlett *lantbruksstyrelsen* att beträffande de av den föreslagna lönerogleringen berörda lärarna föreslå, att vid ifrågakommande försäkringsteknisk beräkning av pension de efter lönerogleringen gällande pensionsunderlagen skulle tillämpas i fråga om tjänstetid i befattning, som frånträtts före lönerogleringen. I samband därmed hade *lantbruksstyrelsen* föreslagit, att motsvarande förfaringssätt skulle tillämpas vid ifrågakommande medeltalsberäkning av tjänstepension.

De skäl, som kunde åberopas för vidtagande av nu nämnda åtgärder, gjorde sig även gällande vid ifrågakommande lönerogleringar för andra befattningshavare än lärarna vid *lantbruksundervisningsanstalterna*. Att i samband med den nu föreslagna provisoriska lönerogleringen enbart för nämnda lärare meddela särskilda bestämmelser rörande beräkning av avkortad tjänstepension m. m., ansåge *pensionsanstalten* helst böra undvikas. Med hänsyn till svårigheterna att avgöra, vilka nya pensionsunderlag som borde tillämpas i fråga om sådana tidigare innehavda befattningar, vilka numera saknade motsvarighet, ställde det sig för övrigt synnerligen vanskligt att av-

fatta dylika särskilda bestämmelser i överensstämmelse med lantbruksstyrelsens förslag. Befunnes bestämmelserna rörande försäkringsteknisk beräkning av pension och medeltalsberäkning av tjänstepension böra ändras för det fall att pensionsunderlag höjdes till följd av lönereglering, borde enligt pensionsanstaltens mening frågan härom prövas i ett sammanhang och då lämpligen i samband med förenämnda allmänna översyn av pensionsreglementet. Pensionsanstalten funne sig därför icke kunna tillstyrka vad lantbruksstyrelsen i nu berörda hänseende föreslagit. Dock syntes det skäligt att i fall, då hänsyn skulle tagas till tjänstepensionsunderlag i före löneregleringen frånträdd befattning, i underlaget finge inräknas därå belöpande s. k. pensionsförhöjning I.

De nu ifrågasatta pensionsbestämmelserna böra i likhet med den föreslagna löneregleringen för lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna träda i kraft den 1 november 1942.

*Före-
draganden.*

Lantbruksstyrelsen har förordat en övergångsbestämmelse för möjliggörande av tillämpning av de nya pensionsunderlagen på tjänstetid i befattningar, som frånträts före pensionsregleringen. Mot detta förslag har statens pensionsanstalt framställt erinringar, vilka synas mig befogade. Jag anser mig sålunda i likhet med pensionsanstalten icke kunna tillstyrka lantbruksstyrelsens förslag i nu berörda hänseende. Såsom pensionsanstalten framhållit, bör emellertid, då hänsyn skall tagas till tjänstepensionsunderlag i före löneregleringen frånträdd befattning, i underlaget inräknas därå belöpande s. k. pensionsförhöjning I.

C. Vissa ytterligare pensionsfrågor.

I propositionen om lönereglering för lärarpersonalen vid de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna har i avvaktan på inom lantbruksstyrelsen pågående utredning om den högre undervisningen på lanthushållningsområdet förordats en provisorisk lönereglering för lärarinnepersonalen vid lanthushållningsseminariet å Rimforsa. Därvid ha vid avvägningen av lönebeloppen tillämpats samma principer som beträffande de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna. Vidare ha i propositionen föreslagits åtgärder i syfte att den för närvarande i avlöningshänseende rådande likställigheten mellan lärarpersonalen vid den statliga lantbruksskolan vid Ultuna och motsvarande personal vid de statsunderstödda lantbruksskolorna även i fortsättningen bibehålles.

För lanthushållningsseminariet å Rimforsa gäller för närvarande ett av Kungl. Maj:t fastställt reglemente den 31 december 1921, enligt vilket vid seminariet skola vara fast anställda en föreståndarinna och minst sex lärarinnor med vissa angivna avlöningsförmåner. Tillika stadgas att för åtnjutande av avlöningsförmånerna föreståndarinna och lärarinna med fast anställning skola vara skyldiga att vara delägare i statens pensionsanstalt samt vara underkastade de bestämmelser, som äro eller varda meddelade i reglementet för anstalten.

I fråga om den statliga lantbruksskolan vid Ultuna gäller enligt Kungl.

Maj:ts beslut den 31 augusti 1923, att föreståndare och fast anställda lärare i pensionshänseende äro likställda med motsvarande personal vid de statsunderstödda lantbruksskolorna.

I enlighet med nämnda föreskrifter är berörda personal vid ifrågavarande båda läroanstalter underkastad bestämmelserna i kap. VII i statens pensionsanstalts reglemente.

Lantbruksstyrelsens förut omförmälda löne- och pensionsregleringsförslag omfattar icke Rimforsaseminariet eller lantbruksskolan vid Ultuna.

Statens pensionsanstalt har emellertid i sitt utlåtande över lantbruksstyrelsens förslag även ingått på frågan om en eventuell pensionsreglering för sistnämnda läroanstalt. Härom anför pensionsanstalten följande.

Pensionsanstalten ville erinra om att den av lantbruksstyrelsen föreslagna löne- och pensionsregleringen ej berörde befattningshavarna vid den statliga lantbruksskolan vid Ultuna och att någon ändring av löneställningen för dessa befattningshavare — att döma av vad i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag, nionde huvudtiteln, punkt 23, föreslagits — icke syntes ha förutsatts skola komma till stånd under budgetåret 1942/43. Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 31 augusti 1923 ägde av nämnda befattningshavare de fast anställda pensionsrätt på grund av tjänstereglering enligt § 5 reglementet för anstalten. I avlöningshänseende syntes befattningshavarna för närvarande vara praktiskt taget likställda med motsvarande befattningshavare vid de statsunderstödda lantbruksskolorna. Jämväl i pensionshänseende rådde motsvarande likställighet så till vida, att de av pensionsanstalten fastställda tjänstepensionsunderlagen överensstämde med de för sistnämnda befattningshavare gällande. För att berörda likställighet efter genomförandet av den nu föreslagna lönerregleringen skulle upprätthållas, krävdes en omreglering av befattningarna. Om en sådan omreglering komme till stånd och tjänstepensionsunderlagen i anslutning därtill höjdes till de för befattningshavare vid övriga lantbruksskolor ifrågasatta beloppen, bleve enligt pensionsreglementet de nya underlagen icke gällande för dåvarande befattningshavare med mindre på befattningshavarna belöpande engångsavgifter enligt § 9 mom. 4 erlades. Motsvarande avgifter erfordrades emellertid ej i fråga om befattningshavarna vid de statsunderstödda lantbruksskolorna, för vilka befattningshavare höjningen av tjänstepensionsunderlagen skulle ske i följd av en av Konungen och riksdagen beslutad lönerreglering. Det syntes pensionsanstalten kunna ifrågasättas, om ej — för den händelse befattningshavarna vid lantbruksskolan vid Ultuna ansåges trots sin statsanställning böra alltjämt vara anslutna till statens pensionsanstalt — vid en eventuell lönerreglering för befattningshavarna i fråga sådana bestämmelser borde meddelas, att dessa befattningshavare bleve i pensionshänseende helt likställda med motsvarande personal vid de statsunderstödda lantbruksskolorna. Emellertid syntes det ligga närmare till hands, att en löne- och pensionsreglering för ifrågavarande statsanställda personal genomfördes på sådant sätt, att befattningshavarna bleve inordnade under de statliga allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena.

*Före-
draganden.*

De föreslagna provisoriska lönerregleringarna för lärarpersonal vid lant-hushållningsseminariet å Rimforsa och vid lantbruksskolan vid Ultuna påkalla vissa föreskrifter beträffande befattningshavarnas pensionsvillkor. Såsom statens pensionsanstalt framhållit, borde lärarna vid sistnämnda läro-

anstalt, vilka äro statsanställda, i princip inordnas under allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena. Detta torde dock böra ske först i samband med att befattningarna underkastas bestämmelserna i civila avlöningsreglementet eller civila icke-ordinariereglementet, vilket emellertid icke ifrågasatts i förevarande sammanhang. Jag förutsätter sålunda icke någon annan ändring i pensionsvillkoren för lärarna vid nu ifrågavarande två läroanstalter än som erfordras på grund av de föreslagna lönehöjningarna.

I likhet med jag i det föregående förordat beträffande de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna föreslår jag, att pensionsunderlagen bestämmas till 60 procent av slutlönen. Då de höjningar av pensionsunderlagen, som komma att genomföras, äro en följd av en av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutad lönereglering, förutsätter jag, att någon engångsavgift enligt § 9 mom. 4 i reglementet för statens pensionsanstalt icke skall uttagas av vederbörande huvudman.

Vid hänsynstagande till tjänstepensionsunderlag i före löneregleringen frånträdd befattning bör, på sätt i det föregående förordats, i underlaget inräknas därå belöpande s. k. pensionsförhöjning I.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig i det föregående förordats utfärda erforderliga bestämmelser angående ändrade pensionsvillkor för lärarpersonal vid

- a) folkhögskolor; samt
- b) lantbruks-, lantmanna- och lantushållsskolor även som lantushållningsseminariet å Rimforsa.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Birger Öhman.